

Geld, hoe werkt dat?
Door Paul Van den Bergh

Davidfonds Essen, November 2015

Dit was misschien een wat ongewoon onderwerp voor een Davidfonds voordrachtenreeks. Maar Davidfonds Essen wilde de kans grijpen dat de spreker recentelijk een deel van zijn pensioen in Essen is beginnen doorbrengen om te profiteren van zijn jarenlange ervaring als econoom bij de Bank voor Internationale Betalingen in Basel. Een van de grote voordelen was dat de spreker niet enkel een buitengewone kennis had van het onderwerp maar ook van de statistische gegevens die voorhanden zijn om dit te illustreren. Verder had de spreker het onderwerp reeds eerder behandeld, oa in een reeks lezingen voor de volksuniversiteit van Basel. De betrachting was het onderwerp te behandelen zonder al te veel technisch jargon of, waar nodig, de technische termen te verklaren en te illustreren.

De lezingen werden gehouden, per twee, op 9 en 23 november in Hof ter Weyden, dat vroeger regelmatig gebruikt werd voor Davidfonds voorlezingen (de spreker en zijn echtgenote zijn trouwens de nieuwe eigenaars van Hof ter Weyden). Op beide avonden waren er rond de vijftig toehoorders.

De eerste lezing ging over het ontstaan van geld. Van simpel goederengeld zoals schelpjes, graan, en, vooral, metaal tot munten, biljetten en tenslotte tot bankgeld dat nog slechts digital bestaat op computerbestanden van banken. Recente ontwikkelingen zoals Bitcoin werden ook vermeld. Aan de hand van de ontwikkeling van geld werden de functies van geld duidelijker: rekeneenheid, betalingsmiddel en oppotmiddel.

De werking van geld als betaalmiddel kwam in meer detail aan bod in de tweede lezing. De spreker ging in op de opmerkelijk blijvende aantrekkelijkheid van munten en bankbiljetten. In bijzonder laten deze “levering tegen betaling toe” in commerciële transacties. Deze eigenschap is veel gecompliceerder te verwezelijken met niet-contante betalingen, zelfs bij gebruik van hooggesofisticeerde informatica. Hij illustreerde ook de enorme groei van de waarde van betalingen, vooral die tussen banken. Deze groei is het gevolg van de spectaculaire ontwikkeling van het financiewezen in de laatste decennia.

Het financiële systeem is ontstaan uit de oppot- of spaarfunctie van geld en dit werd besproken in de derde lezing. Dit systeem heeft tot taak spaartegoeden (tz opgepot geld) te transferen naar economische actoren die een tekort aan koopkracht (geld) hebben. De instrumenten (contracten) die daarvoor gehanteerd worden zijn krediet (tegen een vaste rente), winstdeling (tegen dividuutkeringen) en verzekering (tegen een premie). Moderne financiële systemen bieden een brede waaier aan zulke instrumenten aan, ook een combinatie ervan. Financiële instellingen hebben zich gediversifieerd: van traditionele bankiers naar effectenmakelaars, verzekeraars en

beleggingsfondsen. En de financiële infrastructuur is er niet eenvoudiger op geworden, met vaak een veelvoud aan betalingssystemen, deposito-systemen voor effecten, beurzen, clearing houses, kredietbeoordelaars en financiële gegevensverkopers.

In de laatste voordracht ging het tenslotte over de regulering van geld, in bijzonder over hoe de overheid, via het opzetten van centrale banken, de waarde van geld en de stabiliteit van het financiële systeem probeert te garanderen. Het inflatiecijfer als maatstaf voor koopkrachtwaardering werd uitgelegd en er werd aangetoond hoe centrale banken in staat zijn dit te beïnvloeden. Centrale banken spelen ook een cruciale rol in het toezicht op het betalingssysteem en grijpen daar ook operationeel in via het aanbieden van gespecialiseerde systemen voor betalingen tussen banken. Het banktoezicht, ook vaak uitgeoefend door centrale banken, beoogt de stabiliteit van het bankwezen te bevorderen door het uitvaardigen van een heleboel richtlijnen zoals kapitaalsverplichtingen. Tenslotte wordt er recentelijk meer aandacht besteed aan de stabiliteit van het financiële systeem in zijn geheel. Daarbij wordt rekening gehouden met de connecties tussen de verschillende financiële instrumenten, instellingen en infrastructuren, zowel op binnenlands als op internationaal niveau.

De spreker benadrukte regelmatig het belang van vertrouwen in het goed functioneren van het geldwezen. Een fundamenteel vertrouwen wordt slechts langzaam opgebouwd maar kan heel snel verloren gaan. Dit vergt een bijdrage van alle actoren: private financiële instellingen, operatoren van betalingssystemen en andere infrastructuren, eindgebruikers, wetgevers, regelgevers en toezichthouders. De toenemende complexiteit van het financiële systeem en zijn internationale vervlechting vormen een constante uitdaging voor allen.